
Din istoricul băncii „Coroana” din Bistrița (1903-1919)

Vasile DOBRESCU
Adrian ONOFREIU

Cuvinte cheie: viață economică, instituții bancare, credit, Bistrița, elite locale.

Mots-clé : vie économique, institutions bancaires, crédits, Bistrița, élites locales.

Înființarea Institutului de credit și economii „Coroana” din Bistrița în 23 mai 1903 ca societate acționară, după întemeierea în 1887 a băncii „Bistrițiana” s-a realizat în contextul unui interes crescut al elitelor românești transilvănene pentru economia financiar-bancară, marcat prin creșterea an de an a instituțiilor naționale de profil, al căror număr sporise numai în acel an cu 11 bănci, ajungând la un total de 85 de instituții de credit pe acțiuni¹. Alături de „Coroana”, în 1903, ca forță financiară exprimată în capital social de 100.000 coroane fiecare, s-au mai întemeiat „Șercăiana” în Șercaia și „Țibleșana”, în Reteag; celelalte bănci au fost de talie mică sau forate mică.

Fenomenul înființării mai multor instituții de credit naționale în aceeași localitate nu era nou pentru românii bistrițeni, deoarece și în alte centre, ca Sibiu, Blaj, Năsăud, Timișoara, Rupea, grupurile elitare, din diverse motive, cele mai multe, de ordin subiectiv și nu atât de factură economică, au înființat 24 instituții de credit bancare sau reuniuni (cooperative).

Situația aceasta, care a îngrijorat o bună parte din economiștii epocii, s-a repetat și în orașul Bistrița, prin întemeierea băncii „Coroana”, dacă amintim doar faptul că, unul dintre principalii ei membri fondatori, Gavril Tripon² a fost din 1891 până în 1902 membru al Direcțiunii băncii „Bistrițiana”, dar și jurist-consultul acesteia, pentru această perioadă.

Motivele plecării lui de la banca „Bistrițiana” nu sunt clare, întrucât nici George Curteanu, autorul unei schițe monografice a respectivei instituții (scrisă în 1912) nu ne relatează decât că „Tripon a abzis de avocatură institutului”, iar „cauza abzicerii s-a pertractat în ședința plenară de la 27 decembrie 1902”³ a Direcțiunii.

1 Nicolae N. Petra, *Băncile românești din Ardeal și Banat*, Sibiu, 1936, p. 43, 52.

2 Gavril Tripon (născut în 1869 la Iclod, decedat în 1930 la Cluj). Studii liceale la Gherla și Cluj, universitare, la Facultatea de Drept și Științe Politice Cluj. A susținut examenul de avocatură la Târgu-Mureș și din 1890 până în 1919 a activat la Bistrița. A fost una din cele mai cunoscute personalități ale vieții politice, culturale și economice din zonă. Între 1891-1905 și 1908-1910 a fost membru a conducerii Partidului Național Român, participant la mișcarea memorandistă. A organizat Clubul Național Electoral din Bistrița în anii 1901 și 1904. Președinte al Consiliului Național Județean în 1918, primul prefect român al județului Bistrița-Năsăud în 1919. Deputat în Parlamentul României între 1922-1926 și 1927-1928 din partea Partidului Național Liberal. Secretar și apoi președinte al Despărțământului „Astra” din Bistrița (1902-1914). Membru în Direcțiunea băncii „Bistrițiana” (1891-1902), director și membru fondator al băncii „Coroana” din Bistrița; Emil Precup, *În amintirea lui Dr. Gavril Tripon*, Cluj, 1940; Teodor Tanco, „Prefectul Gavril Tripon”, în *Virtus Romana Rediviva*, Bistrița, II; 1974, pp. 274-278; Victor Moldovan, *Memoriile unui politician din perioada interbelică*, editori Mireca Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2013, pp. 58-59; 81-82.

3 Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, *Din istoria băncii „Bistrițiana” 1887-1912. Contribuții documentare*, Ed. Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2009, pp. 108.

Vasile DOBRESCU, e-mail: vasiledobrescu@yahoo.com

Adrian ONOFREIU, Serviciul județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, e-mail: adrianonofrei@yahoo.com

Erau, se pare, nemulțumiți o parte din acționarii băncii „Bistrițiana”, care ar fi dorit să ajungă în conducerea acesteia, întrucât se formase un adevărat cartel al fondatorilor, în marea lor majoritate, proveniți din zona Năsăudului și îndeosebi, al familiilor Manu-Mihăilaș și Pop – în calitate de acționari majoritari – care au încheiat un adevărat pact pentru asigurarea pozițiilor în conducerea instituției de credit⁴.

De asemenea, în Bistrița au venit la sfârșitul secolului al XIX-lea un număr apreciabil de intelectuali cu profesii liberale din alte zone ale Transilvaniei, dornici să se afirme și în plan economico-financiar. În acest context, demisia lui Gavril Tripon de la „Bistrițiana” era simptomatică și în același timp, propice pentru înființarea unei noi instituții bancare, mai ales că avea, pe lângă experiența participării la organizarea unei instituții de credit apreciate, și cunoștințele necesare de conducere și derulare a operațiunilor financiare.

Nu întâmplător, Gavril Tripon a fost unul dintre membrii Direcțiunii băncii „Coroana”, ales director al acesteia, funcție pe care a deținut-o până la începutul anului 1919, deoarece din ianuarie a fost numit prefectul județului, iar din iunie, judecător la Consiliul Agrar. Apoi, din 1920, banca s-a transferat la Cluj.

Membrii Direcțiunii (Consiliului de Administrație) a băncii „Coroana”, aleși în anul 1903, mai mult ca sigur, dintre fondatori și dintre principalii acționari erau Alexandru German (Gherman), medic în Bistrița, președinte, Mihail Făgărășan, protopop în Tăure, Pompeiu Gherman, medic, Șercaia, Ioan Baciuc, preot în Șoi-muș, Vasile Bălan, preot, protopop din 1920, în Blăjenii de Sus, Sever Groze, preot în Herina, Elie Juga, preot în Arcalia, Iosif Enciu, preot în Iclodul-Mare și avocații Iulian Pop și Gavril Tripon. Remarcăm prezența unui număr însemnat de preoți în conducerea băncii „Coroana”, spre deosebire de situațiile întâlnite la celelalte bănci din zonă, precum „Bistrițiana”, „Aurora” și „Mercur”, din Năsăud, unde predominau profesori, avocați, și proprietari funciari.

Credem că din dorința de a-și extinde afacerile în părțile vestice ale comitatului Bistrița-Năsăud, inițiatorii băncii sau hotărât să aleagă persoane reprezentative, cu valoare intelectuală, morală și, indiscutabil, materială din diverse localități, pentru atragerea clientele, preoții fiind dintre cei mai recomandați, prin capacitatea lor de influență și reprezentativitate, dintre locuitorii comunelor bistrițene.

Apoi, nu există dubii că acești preoți se numărau și printre acționarii principali, unii dintre ei, ca Mihail Făgărășan, Ioan Baciuc și Elie Juga având anterior, o anume reprezentare financiară, deoarece figurau, încă din 1890, printre „bărbații de încredere” ai băncii „Bistrițiana”⁵, efectuând în localitățile lor informările de ordin economic asupra viitoarei clientele debitoare și semnând recomandările pentru accesarea creditelor solicitate de săteni. Cu asemenea atribuții, cei în cauză l-au cunoscut pe Gavril Tripon în calitate de jurist-consult al băncii „Bistrițiana”, fie în cazurile perfectării juridice a creditelor solicitate de către debitori, fie în situațiile mai critice ale protestării restanțelor sau chiar a unor procese pe seama unor datornici insolvabili.

De asemenea, constatăm o mare stabilitate a membrilor conducerii băncii „Coroana”, marea lor majoritate fiind realeși în funcții până în anul 1918, cu excepția celor care au decedat, ca Mihail Făgărășan, sau au renunțat să mai candideze, ca medicul Pompei Gherman. Astfel, aproape în corpore, membrii Direcțiunii aleși în 1903 se regăsesc și în anul transferării băncii (1919), cu mențiunea că din 1910, ca vicepreședinte este ales protopopul ortodox Grigore Pletosu, până atunci membru al Comitetului de revizuire. Apoi, ca noi membrii, apar Constantin Flămând (din 1904), în locul lui Iosif Enciu și medicul militar Iacob Făgărășan, din Alba Regală, probabil rudă apropiată a decedatului Mihail Făgărășan, căruia i-a luat locul în Direcțiune.

Inițiativa înființării băncii „Coroana”, validată de Adunarea generală de constituire ținută în 23 mai 1903, care a votat statutele sale, aprobate în iunie a.c. de către Tribunalul comitatens din Bistrița prin hotărârea nr. 2872, s-a bucurat de un succes deplin, întrucât cele 500 de acțiuni lansate (fiecare de 200 coroane) pentru constituirea capitalului social de 100.000 coroane au fost rapid achiziționate și plătite integral, până la sfârșitul anului; banca a intrat astfel în activitate și a încheiat un prim bilanț pe anul în curs, cu un profit, e drept, modest, 1.178.68 coroane, plasat integral în fondul de rezervă⁶.

Informațiile privind organizarea și funcționarea băncii, precum și cele referitoare la derularea operațiunilor financiare, aflate astăzi la dispoziție sunt incontestabil de modeste și se reduc doar la statute și bilanțurile rezumative publicate în „Anuarul băncilor române” (1903-1917), întrucât documentele Direcțiunii, ale servi-

4 *Ibidem*, p. XVIII.

5 *Ibidem*, pp. 22-23.

6 „Anuarul băncilor române”, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

ciului contabil, contractele de creditare nu s-au păstrat în fondurile arhivistice, situație întâlnită adesea pentru majoritatea instituțiilor de credit românești din Transilvania în epoca modernă. Din documentele existente reiese că banca „Coroana” s-a înscris, încă de la începutul existenței sale, ca o unitate de credit de valoare financiară mijlocie, ce s-a dezvoltat urmând liniile generale ale evoluției sistemului de credit românesc pe lângă unele caracteristici speciale, sesizate în derularea operațiunilor financiare.

Dimensiunile și formele de activitate ale băncii „Coroana” s-au conturat și fixat prin Statutele de funcționare (completate, cu siguranță, de Regulamentul intern privind activitățile Direcțiunii, modalitățile de efectuare a creditelor, statutul funcționarilor), inspirate din modele existente, ale celorlalte instituții de credit naționale, respectând legislația oficială în vigoare, îndeosebi dispozițiile Legii comerciale din 1875. Statutele adoptate în anul 1903 și refăcute în 1910, se compuneau din 14 capitole și 108 articole, prin care erau definite scopul și rolul economic al băncii, funcțiile organismelor de conducere și control, drepturile și îndatoririle acționarilor și funcționarilor, sistemul operațiunilor financiare posibile de activat.

Scopul instituției era de „a procura mai ales poporului agricol capitalele și celelalte necesare și a deștepta spiritul economic”⁷, o formulă aproape generică pentru toate documentele financiare de acest gen adoptate de băncile românești din epocă. Aria de activitate era extinsă la nivelul întregii țări (Autro-Ungaria), banca avea dreptul de a înființa filiale și agenturi, în funcție de posibilități și interesele sale financiare. Limba de gestiune era româna, însă toate documentele privind statutele, adunările generale și bilanțurile se compuneau și în limba maghiară.

Capitalul social înscris în statutele din 1903 s-a fixat la suma de 100.000 coroane, cu mențiunea că se putea urca în viitorul apropiat, la 300.000 coroane, printr-o nouă emisiune⁸. Sporirea capitalului social s-a decis la începutul anului 1907 prin emiterea a încă 1.000 acțiuni noi (a 200 coroane fiecare), acțiune încununată cu succes, într-un câț, la finele anului, întreaga valoare a emisiunii de acțiuni a fost achitată. Banca „Coroana” a funcționat din acel an cu un capital social de 300.000 coroane, ceea ce i-a sporit credibilitatea și capacitatea pe piețele financiare. Menționăm că banca „Bistrițiana”, care derula un volum mai mare de afaceri mai mari, dublu, avea un capital social de numai 240.000 coroane.

Conducerea băncii „Coroana”, pentru a controla regimul de transmitere a acțiunilor și a păstra caracterul național al capitalului, a introdus în statutele sale (măsură luată și de celelalte bănci românești) dispoziții restrictive, precizând că acțiunile erau nominale, iar schimbarea proprietarului lor se putea face numai după ce acționarul în cauză depunea pe timp de 8 zile, acțiunile puse în vânzare la Direcțiune, în ideea achiziționării de către alți acționari ai săi și, numai în caz că nu se găseau cumpărători, se puteau vinde altor doritori⁹.

Valoarea reală a acțiunilor emise de către banca „Coroana” a crescut an de an, pe fondul evoluției ascendente a operațiunilor sale financiare. Astfel, după a doua emisiune de acțiuni, în bilanțul pe 1907, o acțiune de 200 coroane valora 230 coroane¹⁰, iar în anul 1914, 280 coroane¹¹. Perioada războiului mondial, cu perturbările economico-financiare inerente, a determinat însă scăderea a valorii acțiunilor, cotate la 275 coroane fiecare, la sfârșitul anului 1917¹².

În privința exercitării dreptului de vot al acționarilor, în Adunarea generală, inițial, s-a impus o anumită limită, în sensul că acționarul care avea mai mult de 25 de acțiuni, pentru fiecare până la această cifră, primea un vot, iar peste această sumă, tot la 5 acțiuni, un vot; ulterior, din anul 1906, fiecare acțiunea era echivalată cu un vot¹³.

Atribuțiile Adunării generale și extraordinare ale acționarilor, Direcțiunii (Consiliului de Administrație) și Comitetului de Supraveghere sau Reviziune (Comitetul de Cenzori) era, potrivit statutului băncii, asemănătoare cu cele fixate în statutele tuturor băncilor românești, cu foarte mici excepții. Spre exemplu, convocarea unei adunări extraordinare se putea realiza, în afara hotărârii Direcțiunii și de către cel puțin 10 acționari, care înaintau în scris Direcțiunii lor, cu cel puțin 30 de zile înaintea eventualei sale convocări¹⁴.

7 Statutele institutului de credit și economii „Coroana”, societate acționară în Bistrița”, 1910, p. 1.

8 Idem, p. 2.

9 Idem, p. 4.

10 „Anuarul băncilor române”, X, Sibiu, 1908, p. 45.

11 Idem, XVII; Sibiu, 1915, p. 48.

12 Idem, XX, Sibiu, 1918, p. 25.

13 Idem IX, Sibiu, 1907, p. 66.

14 Statutele institutului de credit și economii „Coroana”p. 9.

Apoi, directorul băncii putea să fie ales, dar nu în mod obligatoriu, ca membru al Direcțiunii; Gavril Tripon, fie pentru prestigiul și capacitatea sa în domeniu¹⁵, fie că era unul din acționarii principali, a fost ales, în repetate rânduri, membru al Direcțiunii și avea în acest fel, drept de vor deliberativ. În privința distribuirii profitului net, era prevăzut ca după retragerea valorii dividendei pe acțiunii, fixată la 5% pe acție, se scădea obligatoriu, an de an, câte 20% din restul venitului net al fondului de rezervă, până era atins volumul valoric al capitalului social și se asigurau cotele părți pentru fondul de pensii și fondul cultural și de binefacere. În funcție de acești parametrii atinși, se mai puteau acorda supradividente¹⁶.

Prin această dispoziție conducerea băncii a căutat să-și întărească capacitatea proprie de finanțare, fondul de rezervă s-a ameliorat progresiv, de la 1.238,35 coroane în anul 1904¹⁷, la 35.000 coroane, în anul 1907¹⁸ și, la 117.000 coroane, în anul 1914¹⁹.

În statutele băncii au fost înscrise ca posibil de activat 11 operațiuni financiare, pe care din diverse motive, nu a reușit să le realizeze. Astfel, era prevăzut că banca putea să efectueze: împrumuturi ipotecare, credite țărănești pe obligații, credite cambiale, credite pe efecte sau de lombard, credite în cont-curent, cu acoperire ipotecară sau de altă natură (efecte), afaceri în comision, să cumpere și să vândă efecte, metale prețioase, mărfuri, produse agricole, să cumpere și să vândă sau să arendeze proprietăți imobile (terenuri agricole, case), să primească depuneri pe libele sau în cont curent, să primească în depozite efecte, să participe la înființarea altor instituții de credit prin subscrierea de acțiuni. Pentru toate aceste operațiuni, banca avea dreptul, în limitele legii, să încaseze taxe sau să fixeze provizioane²⁰.

Afacerile băncii au contat pe sursele proprii de capital social, fondul de rezervă și alte fonduri, ce le putea constitui pe parcurs, dar și pe sursele externe de finanțare, provenite cu precădere din depuneri și în completare, din creditele de reescont solicitate de la alte instituții bancare. De aceea, conducerea băncii a încurajat și a stimulat eventualii deponenți, prin admiterea constituirii unor depozite, ori cât de mici, începând de la suma de 1 coroană și, pe cât posibil, pe termen îndelungat.

Depunerile „la termen” primeau o bonificație de 0,5% față de depunerile la vedere sau fără termen. Inițiativa băncii în acest domeniu, precum și sporirea încrederii oamenilor față de noua bancă din Bistrița au contribuit, an de an, cu excepția anului 1913, la creșterea volumului depunerilor. Astfel, dacă pentru anul 1903 (primele 6 luni de activitate) depunerile la banca „Coroana” erau de numai 24.074,18 coroane²¹, la trei ani, în anul 1906, volumul lor se ridica la 159.478 coroane²². În 1910 depunerile au sporit de aproape 4 ori (583.063 coroane)²³, iar în anul 1914, volumul lor a atins 736.846 coroane²⁴. Chiar și în anii primului război mondial, volumul depunerilor a sporit, în ciuda reducerii volumului afacerilor băncii în anii 1916 și 1917. Abundența de numerar, datorită emisiunilor monetare excesive ale Băncii Austro-Ungare a contribuit decisiv la acest proces, încât banca „Coroana” a avut surplusuri la lichidități, constituite în 1917 în depuneri proprii, plasate mai mult ca sigur, altor bănci mari, în credite de cont curent.

Depozitele depunerilor în 1916 au ajuns la 1.000.000 coroane, iar în 1917, volumul lor a urcat la 1.193.036 coroane²⁵; banca a reușit astfel să-și lichideze creditele de reescont, pe fondul reducerii afacerilor de creditare.

Creditele de reescont deschise de către banca „Coroana”, încă din primul an de activitate, prin cedarea, de regulă, a unei părți din portofoliul său cambial, au fost luate, se pare, cu precădere, de la băncile mari, ca „Albina” (Sibiu) și „Economul” (Cluj) și de la banca „Arieșana” (Turda). De asemenea, probabil, aceste instituții

15 Ca susținător al proiectului de înființare a unei instituții bancare românești de asigurări, realizat în 1911 prin constituirea „Băncii generale de asigurare” din Sibiu. Gavril Tripon a fost ales membru al Direcțiunii acestei instituții de prestigiu, alături de directorii sau președinții altor mari bănci naționale din Transilvania.

16 Idem, p. 19-21.

17 „Anuarul băncilor române”, VII, Sibiu, 1905, p. 55.

18 Idem, X, 1908, p. 45.

19 Idem, XVII, 1915, p. 49.

20 *Statutele institutului de credit și economii „Coróna”...*, pp. 5-6.

21 „Anuarul băncilor române”, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

22 Idem, IX, Sibiu, 1907, p. 66.

23 Idem, XIII, Sibiu, 1911, p. 48.

24 Idem, XVII, Sibiu, 1915, p. 49.

25 Idem, XX, Sibiu, 1918, p. 26.

de creditare au *achiziționat* și contribuit la constituirea capitalului social al „Coroanei”, prin subscrierea unor pachete de acțiuni.

Aceste considerații sunt întărite de faptul că printre membrii Comitetului de Supraveghere (cenzori) se aflau încă de la înființarea băncii, Iosif Lissai, contabil-șef de la banca „Albina”, Nicolae Căciulă, contabil-șef la banca „Economul”, George Popescu, directorul băncii „Arieșana” (Turda), ca membrii plini iar doar ca membrii supleanți, figurau Grigore Pletosu, preot și profesor în Năsăud și Vasile Bodea, funcționar de stat (cancelist) în Bistrița²⁶. Primii doi au activat ca revizori (Lissai, ca președinte) până în 1918 inclusiv, George Popescu (avocat de profesie) până în anul 1916. În Comitetul de Cenzori au fost cooptați din 1910, după avansarea lui Grigore Pletosu - ajuns protopop în Bistrița - ca vice-președinte al Direcțiunii, Grigore Rus, preot în Șieu-Odorehi, iar din 1917, Ioan Corbu, notar orfanal în Bistrița, ca membri ai acestui organism.

Prezența unor contabili de elită, ca I. Lissai, N. Căciulă, desemnați adesea și ca revizori-contabili, contro-leri ai băncilor românești din Transilvania, de către Uniunea bancară „Solidaritatea”, în Comitetul de Revizuire, reprezenta o garanție cerută pentru verificarea atentă a afacerilor băncii „Coroana”, precum și prin oferta unei consultanțe financiare și manageriale de extremă acuratețe și aleasă calitate.

Împrumuturile băncii prin creditele de reescont au fost în primii 4 ani destul de consistente, conducerea băncii a căutat să rezolve numeroasele solicitări de credite ale viitoarei clientele debitoare. Astfel, din 1904 până în 1906 inclusiv, volumul creditelor de reescont a depășit volumul total al mijloacelor proprii de finanțare (capital social + fondul de rezervă). Dacă în 1903 s-au reescontat doar 92.720 coroane²⁷, în anul următor valoarea reescontului s-a dublat, iar în 1906 a ajuns la 266.213 coroane²⁸. În anii următori, chiar dacă reesconturile, ca volum, valoric au depășit volumul capitalului social, echilibrarea s-a făcut prin folosirea volumului tot mai mare al depunerilor.

În anii crizei financiare, 1911-1913, reesconturile băncii „Coroana” au fost substanțial reduse, deoarece și numărul creditelor acordate de către bancă s-au dat cu anumite restricții, iar pe de altă parte, băncile de la care primea în mod curent credite de reescont, nu mai aveau la rândul lor disponibilități financiare ca în anii anteriori. Așa constatăm că volumul reesconturilor Coroanei” din anii 1910-1913 scade sub nivelul valoric al volumului depunerilor. Situația s-a perpetuat și în anii următori, datorită scăderii afacerilor băncii, dar mai ales, a sporirii de numerar pe piețele financiare, situație reflectată în volumul din ce în ce mai mare al depunerilor, care alimentau operațiunile bancare în proporții tot mai consistente, astfel încât din 1917, creditele de reescont au dispărut practic din portofoliul băncii; acestea s-au reactivat după încetarea războiului, când banca „Coroana” își transferase sediul și, evident, activitatea, la Cluj.

Afacerile financiare ale băncii „Coroana” au crescut an de an până în 1914 și au înregistrat un ușor recul în anii războiului mondial. Dacă totalul activelor sale în anul înființării (1903) se ridica la numai 244.216,72 coroane²⁹, peste 5 ani, în anul 1908, banca a înregistrat la active, suma de 1.226.360,66 coroane³⁰, iar în 1914 a atins un maxim valoric de 1.997.282 coroane³¹.

În anii următori, aproape anual, volumul activelor s-a redus, în medie, cu 100.000 coroane, astfel încât în 1917, activele se ridicau doar la 1.668.852 coroane³².

Extensia operațiunilor financiare până în preajma izbucnirii conflictului mondial, dar și dorința conducerii băncii de a-și lărgi aria de activitate și a veni în întâmpinarea doleanțelor clientelei, de a rezolva mai ușor cererile de creditare, s-a concretizat în înființarea unor filiale, mai întâi în Lechința, din anul 1907 și apoi, din anul 1909, în Prundu-Bârgăului, unde activa una din cele mai vechi reuniuni de credit din zonă (1885), sub denumirea de „Speranța”.

La filiala Lechința preotul Sever Groze din Herina era delegatul Direcțiunii și casier, Mihai Baci, contabil și Elia Gordon, lichidator³³, Acestora li s-a adăugat Alexandru Anca, în calitate de cenzor.

26 Idem, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

27 Idem, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

28 Idem, IX, Sibiu, 1907, p. 66.

29 Idem, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

30 Idem, XI, Sibiu, 1909, p. 41.

31 Idem, XVII, Sibiu, 1915, p. 49.

32 Idem, XX, Sibiu, 1918, p. 26.

33 Idem, X, Sibiu, 1908, p. 45.

La filiala din Prundu-Bârgăului a fost detașat contabilul din centrală Matei Șirlincan, cu funcția de diriginte și contabil, căruia i s-au adăugat ca și cenזורi, Nicolae Hângănuț, medic și director executiv la „Speranța”, Pantelimon Zagrai și Constantin Flămând³⁴ (membru al direcțiunii băncii „Coroana”), Aurora Bozga, practicantă. Filiala din Prundu-Bârgăului s-a închis însă după doi ani de activitate, întrucât elitele locale au transformat reuniunea de credit „Speranța” în institut de credit pe acțiuni din anul 1911, acțiune care se pare, s-a realizat și cu acordul dacă nu chiar cu participarea băncii „Coroana”. Este semnificativ faptul că dirigințele (locuitorul de director) al filialei, Matei Șirlincan, anterior contabil-șef la „Coroana” a fost numit director executiv din 1911, la fosta reuniune „Speranța”, care din acel an s-a constituit în bancă comercială.

Alegerea funcționarilor băncii pe criterii de competență profesională s-a impus fără nici un rabat de către conducerea „Coroanei” și mai ales de către directorul acesteia, Gavril Tripon, el însuși, cu experiență în domeniul financiar-bancar, câștigată pe timpul activității la banca „Bistrițiana”. Astfel, au fost numiți, prin concurs, absolvenți ai școlilor comerciale din Ungaria încă din anul 1903, mai întâi, Emil Chiffa (absolvent în anul 1908 al Școlii Comerciale Superioare din Brașov și apoi, practicant la banca „Albina” din Sibiu), ca și contabil, precum și Matei Șirlincan, pe postul de casier. În 1908 Matei Șirlincan a fost avansat contabil-șef, iar Emil Chiffa, pe lângă postul de contabil, a devenit și secretar al băncii (responsabil cu relațiile clientelei). Lor li s-a adăugat, pe măsura extinderii afacerilor, Mihai Baci, contabil la filiala Lechința (din 1907), Dumitru Baican, în calitate de casier și George Micu, cancelist (între anii 1908-1911). După plecarea lui Matei Șirlincan la „Speranța”, în locul său, pe postul de șef-contabil a fost numit Emil Chiffa și a fost angajat Nicolae Opriș, ca și controlor și Dumitru Rebreanu, lichidator. Dumitru Baican nu mai apare în anii războiului mondial, probabil că a fost încorporat în armata austro-ungară, ca și alți tineri din zonă, funcționari, meseriași sau țărani.

Dintre numeroasele operațiuni financiare cuprinse în statute, conducerea acesteia s-a orientat cu precădere spre creditele cele mai mobile, deoarece prin intermediul lor, rularea capitalului se realiza mai rapid, satisfăcându-se astfel mai multe cereri de creditare, deoarece instituția nu avea, cel puțin în primii ani, un fond prea mare de lichidități proprii. Ulterior, având succes cu acest tip de credite, banca le-a perpetuat, fără modificări notabile. Astfel, au fost deschise conturi creditoare pe cambii, simple, deși cu acoperire ipotecară, sau pe obligațiuni, cu giranți (cavenți). Din anul 1908 au fost activate și creditele în cont curent.

Aceste fonduri de creditare, cu excepția împrumuturilor cambiale cu acoperire ipotecară, erau favorabile negustorilor și meseriașilor și, mai puțin adecvate proceselor economice caracteristice micilor proprietari familiali (țărani), care își încheiau ciclurile de producție și de valorificare a produselor agricole, de regulă, într-un an de zile. Cele mai propice credite pentru această categorie ar fi fost cele ipotecare, care în sistemul bancar modern se acordau pe perioade îndelungate, de până la 10 ani, uneori și mai mult.

În zonă, doar băncile „Bistrițiana”, „Mercur” și reuniunea „Aurora” din Năsăud acordau credite ipotecare. Din datele consemnate cu certitudine știm că „Bistrițiana” acorda credite ipotecare, de regulă, pe o durată de timp de 5 ani, precizând apoi în regulamentele sale interne că pentru împrumuturi mai mici, evident, asigura-te cu ipoteci corespunzătoare, în mod excepțional se puteau acorda și timp mai îndelungat, dar nici la un caz, „nu pot să treacă de 10 ani”³⁵.

Creditele cambiale sau de escont erau plasate pe termen de 6 luni, în cazul neachitării lor integrale, deși în statute nu apăreau asemenea dispoziții, dar exista și la alte bănci românești o asemenea practică, conducerea băncii avea dreptul să prelungească până la un an, cu plata dobânzilor în avans, achitarea creditului.

Cum situațiile economice din agricultură îndeosebi erau influențate favorabil sau nu de intemperii climatice (secetă, inundații) sau de prețurile pieței, la unele produse agricole, mulți dintre țărani au fost în situația de a cere prelungirea termenelor de scadență a creditelor. Au fost bănci de talie mijlocie, precum „Coroana”, care au efectuat prelungiri necesare de peste un an de zile, după capacitatea de solvabilitate a creditorilor.

Instituțiile românești de credit au sesizat adeseori că intentarea unor procese este o operațiune costisitoare, nu numai pentru debitorii în cauză, apoi, că nu rare ori, erau puse în situația de a nu găsi cumpărători pentru terenurile sechestrate pentru a-și acoperi daunele. În acest sens, conducerile instituțiilor de credit naționale au adoptat o politică cât mai elastică, dar nu îngăduitoare, prin prelungirea termenelor returnării lor, satisfăcând astfel, deopotrivă, interesele clientelei, dar și a acționarilor băncii, deoarece prin actele de prelungire a scadențelor, se obțineau dobânzi destul de consistente, iar debitorii aveau posibilitatea de a-și achita treptat datoriile.

34 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

35 Vasile Dobrescu, Adrian Onofreiu, *Din istoria băncii „Bistrițiana” ...*, p. 148.

Credem că banca „Coroana”, la rândul său, a dezvoltat aceleași relații cu clientela debitoare, nu numai în cazul creditelor de tip cambial. Creditele cambiale se acordau în baza angajării averii mobile a viitorului debitor, pe lângă garanția a încă 3 cavenți (giranți), iar creditul nu putea fi mai mare decât 1/2 din valoarea bunurilor gajate.

Această operațiune financiară a fost determinantă, ca volum valoric, până în 1912, inclusiv. Astfel, pe cele 6 luni din 1903, banca „Coroana” a oferit credite pe cambii în valoare totală de 133.282,26 coroane³⁶, care peste 5 ani, în 1907, s-au ridicat la 383.495 coroane³⁷, pentru a spori în anul 1912, la 715.661 coroane³⁸. În anii ulteriori s-a înregistrat o scădere treptată a volumului creditelor cambiale și a crescut însă, comparativ cu aceasta, volumul creditelor cambiale cu acoperire ipotecară, în sensul unei reduceri destul de drastice, de la 615.964 coroane în 1914³⁹, la doar 194.150 coroane în 1917⁴⁰.

Această situație a fost determinată de achitarea la termen a majorității creditelor cambiale, dar mai ales, impusă de politica financiară a conducerii băncii, care s-a orientat încă în timpul crizei financiare a anilor 1911-1913, spre creditele cu acoperire ipotecară, care prin natura lor juridico-economică, ofereau o acoperire mai sigură pentru împrumuturile avansate.

Creditele cambiale cu acoperire ipotecară se acordau în baza ipotecilor pe imobilele solicitanților (terenuri agricole, case), întăbulate pe seama băncii și contrasemnate de soț și soție. Valoarea creditelor de acest fel nu putea depăși 1/2 din valoarea bunurilor întăbulate. Cheltuielile de întăbulare, respectiv, de destabilare, erau achitate de viitorul debitor. Creditele se acordau de regulă, pe o perioadă de 1-5 ani, cu obligația plătirii lor în rate semestriale. Adeseori, pe lângă dobândă, se percepea un procent de 1% ca proviziune, returnat apoi debitorului la achitarea integrală a împrumutului primit.

Creditele de acest gen erau mai puțin mobile, dar ofereau garanții mai mari pentru bancă. Cu toate acestea, ele au ocupat până în anul 1912, locul al doilea ca volum valoric în portofoliul total al activelor „Coroanei”, însă orientarea băncii spre creditele cambiale cu acoperire a fost deja vizibilă din anul 1910. Cu toate acestea, discrepanțele valorice între creditele cambiale cu giranți și cele cu acoperire ipotecară s-au menținut până în 1910. Astfel, în 1903 creditele cambiale cu acoperire ipotecară au fost în valoare de numai 42.700 coroane⁴¹ și au crescut relativ lent până în anul 1907, la 268.987 coroane⁴², iar în anul 1909 au ajuns la doar 395.188 coroane⁴³. Au sporit însă semnificativ în următorii 3 ani și au egalat aproape creditele cambiale cu giranți din 1912, de 715.661 coroane, deoarece volumul lor s-a ridicat la 704.669 coroane⁴⁴.

Criza financiară a impus conducerii băncii reorientarea politicilor sale spre credite cu operații mai sigure decât cele cambiale cu acoperire ipotecară, chiar dacă erau mai puțin mobile. Din 1913, creditele de acest tip au deținut de departe, întâietatea, deoarece ele s-au ridicat deja la 935.761 coroane, iar cele cambiale, numai la 640.960 coroane⁴⁵.

Pe ansamblu, acest trend s-a păstrat și anii următori, dificili și din cauza efectelor economice negative provocate de prelungirea conflictului mondial, încât în 1917, creditele cu acoperire ipotecară au avut un volum de 594.950 coroane, față de cele cambiale, de numai 19.150 coroane⁴⁶.

Deși conducerea băncii și-a luat asemenea măsuri suplimentare de garantare a împrumuturilor, consecințele crizei economico-financiare, dublate de anii nefavorabili pentru agricultură, cât și de urmările negative ale războiului asupra clientelei debitoare, au avut ca și consecință intrarea în insolabilitate a unui număr însemnat de debitori. Dacă în bilanțurile anilor anteriori, întâlnim numai pentru 1908 și 1909 cifre valorice privind realități ale debitorilor scoase la vânzare, din anul 1914 consemnarea acestora apare brusc la un volum extrem de mare, de 250.000 coroane⁴⁷.

36 „Anuarul băncilor române”, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

37 Idem, X, Sibiu, 1908, p. 45.

38 Idem, XV, Sibiu, 1913, p. 53.

39 Idem, XVII, Sibiu, 1915, p. 49.

40 Idem, XX, Sibiu, 1918, p. 26.

41 Idem, VI, Sibiu, 1904, p. 53.

42 Idem, X, Sibiu, 1908, p. 45.

43 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

44 Idem, XV, Sibiu, 1913, p. 53.

45 Idem, XVI, Sibiu, 1914, p. 55.

46 Idem, XX, Sibiu, 1918, p. 26.

47 Idem, XVII, Sibiu, 1915, p. 49.

În proporții valorice mai modeste și extrem de fluctuante, banca „Coroana” a acordat credite personale sau fixe (țărănești) pe perioade scurte de timp, de 6 luni, cu posibilitatea de a fi plătite în rate săptămânale sau lunare. Acestea satisfăceau necesitățile curente ale micilor producători, achiziții de unelte, produse agricole sau industriale etc. Creditele fixe erau acordate fie cu giranți (cu trei subscrieri), fie pe ipoteci de bunuri mobile sau imobile, sau arareori, pe produse agricole. Astfel, în anul 1904 creditele fixe totalizau doar 34.013 coroane⁴⁸, cu giranți sau cavenți, 30.500 coroane, pe ipoteci, 3.513 coroane. Până în anul 1908 acest tip de credite a oscilat ca volum, în jurul sumei de 50.000 coroane. În anul 1909 însă, înregistrăm un volum apreciabil de 199.508 coroane, din care 39.588 coroane cu giranți și 159.920 coroane, pe ipoteci⁴⁹ și au continuat la același nivel, în anul 1910. Dar din 1911 până în 1917, volumul creditelor fixe a scăzut brusc, apoi au devenit extrem de modest, în jurul a 20.000-30.000 coroane, în anii primului război mondial.

Creditele în cont curent au fost deschise de debitori la bancă destul de târziu, dacă amintim că încă de la înființare, conducerea băncii s-a arătat disponibilă să le activeze, menționând că dobânzile percepute erau mai mici decât la celelalte tipuri de creditare. Este însă cunoscut faptul că, creditele în cont-curent erau activate, cu precădere, dacă nu, chiar exclusiv, de către negustori sau meseriași. Ori, numărul membrilor acestor categorii socio-profesionale în rândul populației românești din Bistrița era încă modest la începutul secolului al XX-lea, iar pe de altă parte, ei aveau posibilitatea să deschidă credite de acest gen cu destulă ușurință și se pare, în condiții avantajoase și la băncile săsești din localitate. Menționăm că nici banca „Bistrițiana” nu a deschis credite de cont-curent decât din anul 1905 și în proporții relativ modeste.

În bilanțurile băncii „Coroana” creditele în cont-curent apar prima dată în anul 1908 și în volum relativ consistent, de 134.169,78 coroane⁵⁰ și dispar complet în anul următor; reapar în anii 1911 și 1912 la valori apreciabile (în 1912 erau înregistrate valori totale de 231.313 coroane⁵¹), fără a mai fi menționate distinct în anii următori, până în 1917. E drept că apar sub denumirea generică, dar neclară, de conturi debitoare active, în bilanțurile din anii 1913-1917, dar acestea puteau să cumuleze datorii ale debitorilor și de la celelalte tipuri de credite.

Creditele pe efecte publice (cotate la bursă) sau pe acțiuni (ale băncilor) sau credite pe efecte lombardate erau acordate doar incidental și în valori insignifiante, până prin anii 1908-1909. Pe de altă parte, din bilanțuri nu reiese care sunt volumele valorice proprii ale băncii, de efecte și acțiuni și care sunt cele oferite de debitori ca și giranți pentru creditele solicitate, întrucât nu există rubrică distinctă, doar notificări globale sub titlul de efecte. Se cunoaște, din practica financiară a celorlalte bănci naționale, că acestea au achiziționat în cont propriu efecte și au subscris acțiuni în ideea creării unui fond minim, posibil de a fi lombardat pe piețe financiare în cazul unor momente financiare dificile pentru a-și spori lichiditățile proprii.

Banca „Coroana”, membră a „Solidarității” din anul 1908, care a impus o anume politică privind achizițiile de efecte publice, s-a înscris în această acțiune, dovadă a fost creșterea fondului total de efecte de la 12.438 coroane în anul 1909⁵², la 60.311 în anul 1911⁵³, cu tendința de sporire a acestuia și în anii următori. Din 1913, deja în bilanțuri se prezintă distinct portofoliul de efecte cu 60.900 coroane și portofoliul de acțiuni, de 69.050 coroane⁵⁴, dar nu s-au făcut mențiuni asupra fondului valoric de efecte proprii și cel angajat de debitori. Oricum, este sesizabilă creșterea volumului acestora, deoarece în anul 1917, la efecte se raportau valori de 83.575 coroane, iar la acțiuni, de 78.650 coroane⁵⁵, ceea ce presupune nu numai continuarea politicii de achiziționare pentru fondurile proprii, ci și acordarea de credite unor debitori pe garanții posibil lombardabile.

Ca și banca „Bistrițiana”, banca „Coroana” s-a implicat doar sporadic în comerțul cu produse agricole în anul 1910⁵⁶; nu știm însă precis dacă acțiunea s-a derulat separat sau în înțelegere cu „Bistrițiana”, însă este cert că această acțiune nu s-a mai continuat în anii următori, probabil din lipsă de eficiență economică. De

48 Idem, VII, Sibiu, 1905, p. 55.

49 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

50 Idem, XI, Sibiu, 1919, p. 41.

51 Idem, XV, Sibiu, 1913, p. 53.

52 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

53 Idem, XIV, Sibiu, 1912 p. 48.

54 Idem, XVI, Sibiu, 1914 p. 55.

55 Idem, XX, Sibiu, 1918 p. 26.

56 Idem, XIII, Sibiu, 1911 p. 48.

asemenea, remarcăm că banca a reușit să-și cumpere un sediu propriu în anul 1909 în Bistrița, apreciat la acea dată la valoarea de 29.355,56 coroane⁵⁷, cotația a valorică sporind până în anul 1917 la 59.000 coroane, ca urmare a deprecierei montare.

În funcție de sporirea volumului afacerilor bancare și a condițiilor economice propice, banca „Coroana” a înregistrat creșteri continue a profitului net, până în anul 1912 inclusiv. Astfel, dacă în anul 1904 s-a raportat un profit net de 5.514,95 coroane⁵⁸, după 5 ani, în anul 1909, volumul său a crescut la 22.245 coroane⁵⁹, iar în anul 1912, în plină criză financiară, a atins un maxim de 36.004 coroane⁶⁰.

În anul următor efectele crizei s-au resimțit doar parțial, în sensul unei ușoare diminuări a profitului net (34.043 coroane), pentru ca apoi să înregistreze o scădere bruscă, deja în anul 1914, la suma de 18.090 coroane⁶¹, ca urmare și a izbucnirii Primului război mondial, deși s-a înregistrat un maxim istoric al volumului activelor sale de până la acea dată.

E drept că la active apărea un volum valoric ridicat al realităților (terenuri, case, o parte din terenurile debitorilor aflați în dificultăți financiare), în valoare de 250.000 coroane⁶². Înscrierea la active a unui asemenea portofoliu care a sporit chiar până în 1916 la 328.980 coroane⁶³ reprezenta practic un rabat de la practica contabilă obișnuită, deoarece toate debitele neonorate ar fi trebuit să figureze la pasivele băncii, fie sub această denumire, de „realități de vânzare”, fie, la portofoliul de pierderi. Credem însă că banca „Corona”, în această situație, fie nu a trecut la execuția judiciară a debitorilor, insolvari, neîncheind definitiv procesele cu aceștia, fie nu găsea ofertanți pentru cumpărarea lor.

Înclinăm să susținem prima opțiune, întrucât banca a mai înregistrat asemenea cazuri, desigur, la volume valorice mai modeste, pe care le-a rezolvat de la an la an, suspect de expeditiv. Știm însă din analiza bilanțurilor și rapoartele altor bănci românești, că adeseori, conducerile acestora suspendau acțiunile juridice, dacă debitorii își angajau garanți suplimentari și se obligau să plătească cel puțin dobânzile pentru creditele în litigiu, cu obligația plății datoriilor, ca urmare a prelungirii lor peste termenele contractuale inițiale. Credem, aproape cu certitudine, că banca „Corona” a adoptat o asemenea politică din dorința asigurării unei minime protecții clientelei debitoare aflate în situații financiare critice, la care s-a adăugat și faptul că statul a impus băncilor în timpul războiului, pentru anumite perioade de timp, moratorii de plata datoriilor, de care au beneficiat debitorii.

Efectele economice ale acestor politici financiare inițiate de stat și de bănci s-au resimțit, pe de o parte, în stagnarea sau reducerea afacerilor bancare și în scăderea profitului net, iar pe de altă parte, în diminuarea procesului de ruinare a debitorilor. Oricum, pentru situațiile economice excepționale pe care le-a traversat societatea în timpul primului război mondial, măsurile amintite au reprezentat un mijloc de relaxare, nu numai pentru debitorii insolvari pentru o perioadă de timp determinată, ci, chiar și pentru a băncii în cauză, care ar fi fost puse, la rândul lor, în situații financiare extrem de dificile.

Banca „Coroana”, ca de altfel, majoritatea instituțiilor de credit românești transilvănene, a căutat să promoveze soluții cât mai amiabile și reciproc avantajoase cu propria clientelă, datorită unei atitudini economice pragmatice, ce viza atragerea și sporirea numărului clientelei debitoare, sau deponente, fie în condițiile unei strânse concurențe cu băncile săsești și maghiare. Acest fapt s-a oglindit în adoptarea unei politici elastice în relațiile cu o parte a debitorilor, ce nu și-au onorat la termenele fixate achitarea debitelor din motive economice bine întemeiate, dar și practicarea unui regim al dobânzilor atractiv la credite, respectiv, la depuneri. Astfel, procentul dobânzilor stabilit de conducerea băncii „Coroana” pentru creditele de scont (cambiale) ipotecare și pe obligațiuni, au fost inițial, de 8%⁶⁴, iar ulterior, după consolidarea economico-financiară, de 7%. Creditele în cont curent s-au acordat însă cu dobânzi de numai 6%, însă volumul lor a fost relativ mai mic și foarte fluctuant, în raport cu celelalte împrumuturi angajate de către debitorii săi.

57 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

58 Idem, VII, Sibiu, 1905, p. 55.

59 Idem, XII, Sibiu, 1910, p. 46.

60 Idem, XV, Sibiu, 1913, p. 53.

61 Idem, XVII, Sibiu, 1915, p. 49.

62 *Ibidem*, p. 49.

63 Idem, XIX, Sibiu, 1917, p. 25.

64 Idem, VI, Sibiu, 1904, p. 52.

Pe de altă parte, a fixat la depuneri procente de 5-5,5% până în anul 1915; ulterior, pe fondul reducerii afacerilor băncii și a sporirii volumului depunerilor, conducerea acesteia a redus treptat etalonul dobânzilor la 4,5% și chiar la 3,5% în ultimii doi ani ai războiului. De asemenea, banca a acordat cu moderație dividende pe acțiunile acționarilor, în sensul că până în anul 1907 a asigurat nivelul minim statutar de 5% per acțiune, iar ulterior, de maximum 6%⁶⁵, chiar și în anii financiari favorabili, când s-au obținut profituri nete însemnate, preferând ca din restul profitului net să alimenteze fondurile de rezervă, de pensii ale funcționarilor sau cel de binefaceri și de cultură.

Ca și alte bănci românești, banca „Coroana” a destinat, an de an, părți din profitul net fondului cultural și de binefaceri, care prin Direcțiune, s-au acordat reuniunilor culturale naționale, școlilor, bisericilor, din comitat sau unor cetățeni afectați de intemperii (incendii, inundații etc.), la cererea acestora, cel mai adesea, dintr-un sentiment de solidaritate națională, fără a face din aceste gesturi economice relativ modeste, dar foarte necesare în condițiile politice și culturale nefavorabile ale epocii pentru români, un titlu de glorie. Volumul valoric anual al sumelor acordate fondului cultural a variat, în funcție de evoluția afacerilor bancare și evident, al profitului net obținut. Dacă în 1904 se acordau doar 76,40 coroane⁶⁶ pentru fondul cultural, în anul 1908 volumul a sporit la 1.200 coroane⁶⁷, iar în anii 1912-1913, la 3.814 coroane⁶⁸, respectiv, 3.667 coroane⁶⁹, adică circa 11,5% din totalul profitului net pe acești ani.

Chiar dacă nu dispunem decât parțial de listele cu beneficiarii fondului cultural și filantropic, din datele certe reiese că aproape permanent s-au acordat sume variabile, Despărțământului Bistrița al „Astrei”, Reuniunii române de cântări din Bistrița, Reuniunii meseriașilor români și Reuniunii femeilor române din Bistrița, pentru masa elevilor de la liceul din Năsăud și studenților de la Cluj, bisericilor din comitat, elevilor de la Școala civilă de fete sau pentru procurarea unor publicații ale „Astrei” distribuite apoi gratuit țăranilor din comunele bistrițene. Banca a plătit cotizația de membru fondator la „Astra”, a cotizat pentru Fondul ziariștilor români, sau pentru susținerea pregătirii unui nou aparat, proiectat de Aurel Vlaicu pentru anul 1913.

Membrii conducerii băncii „Coroana” s-au remarcat și prin activitatea publică desfășurată în cadrul administrației locale, dar mai ales prin societățile culturale naționale sau în mișcarea politico-națională. Directorul acesteia, Gavril Tripon avea deja la înființarea băncii o activitate notabilă ca membru al congregației comitatense, dar îndeosebi, ca membru al Comitetului Executiv al Partidului Național Român, între 1892-1905 și 1908-1910; s-a numărat printre liderii mișcării Memorandiste⁷⁰, iar apoi, după 1901, împreună cu Victor Onișor, ca principal organizator al Clubului Electoral Român Bistrița al Partidului Național Român. S-a remarcat în calitate de secretar, apoi, de președinte (1901-1914), al Despărțământului Bistrița al „Astrei”. A organizat printre numeroasele acțiuni culturale, adunările generale ale Societății pentru un Fond de Teatru Român, în anul 1902⁷¹ și „Astrei” în anul 1907 și a antrenat în această activitate și pe ceilalți membri ai băncii „Coroana”.

La rândul său, protopopul Grigore Pletosu a fost extrem de activ, mai întâi, în conducerea Despărțământului „Astrei” din Năsăud și apoi, în aceea a Despărțământului Bistrița. Aproape toți membrii conducerii băncii „Coroana” și funcționarii săi au fost activ implicați în procesul desăvârșirii Unirii, din lunile noiembrie-decembrie 1918; au fost aleși între membrii Consiliului Național comitatens, Gavril Tripon a fost președintele acestuia și ales delegat la Adunarea Națională de la Alba-Iulia⁷², alături de Grigore Pletosu.

De asemenea, Gavril Tripon a fost numit în anul 1919 prefect al județului Bistrița-Năsăud. În urma unor denunțuri și calomnii neîntemeiate referitoare la deturnarea banilor publici, Gavril Tripon și Leon Scridon senior au fost cercetați, judecați și condamnați în vara anului 1919, dar apoi au fost achitați, deoarece acuzele nu

65 Vezi „Anuarul băncilor românești” VI-XX, Sibiu, 1904-1918.

66 Idem, VII, Sibiu, 1905, p. 55.

67 Idem, XI, Sibiu, 1909, p. 41.

68 Idem, XV, Sibiu, 1913, p. 53.

69 Idem, XVI, Sibiu, 1914, p. 55.

70 Vasile Netea, *Istoria Memorandumului românilor din Transilvania și Banat*, București, 1947, pp. 62, 64-65.

71 Viorel Rus, „Un eveniment cultural românesc în Bistrița anului 1902: Adunarea generală a Societății pentru crearea unui Fond de Teatru Român”, în *Convergențe etnoculturale. În onoare Micea Prahase*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2012, pp. 235-258.

72 Iosif Uilăcan, *Granița Culturală*, Ed. „Nova Didactica”, Bistrița, 2008, p. 257.

aveau nici o motivație reală⁷³. E cert însă că acest episod scandalos l-a determinat să părăsească Partidul Național Român și să se orienteze spre Partidul Național Liberal, pe listele căruia a devenit deputat după 1922⁷⁴.

Implicarea în activitățile culturale bogate ale Reuniunii de cântări din Bistrița a lui Gavril Tripon, dar mai ales a lui Emil Chiffa, care s-a afirmat ca un prolific și talentat poet local s-a manifestat prin prezența lor în cadrul seratelor literare, concertelor corale sau în reprezentațiile teatrale extrem de reușite și gustate de publicul românesc bistrițean în anii de până la primul război mondial.

Întrucât unii din membrii marcant, în principal, acționari ai conducerii băncii „Coroana”, ca medicul Alexandru Gherman (președintele Direcțiunii), Gavril Tripon (directorul băncii) și Iulian Pop, din motive profesionale sau politico-administrative, au părăsit Bistrița și s-au stabilit la Cluj încă din timpul anului 1919, s-a adoptat hotărârea ca sediul și activitatea acesteia să fie mutate la Cluj. Astfel, din anul 1920 efectiv banca „Coroana”, ca nouă instituție de credit românească clujeană și-a deschis un nou traseu istoric, determinat de noua sa arie geografică de activitate, deși liderii acesteia și-au păstrat funcțiile și în parte, rolul lor economico-financiar.

La rândul său, în anul 1922 și banca „Bistrițiana” și-a încetat activitatea de sine stătătoare și a devenit filiala Băncii pentru Industrie și Comerț din Cluj. Locul și rolul celor două instituții bancare românești bistrițene a fost preluat din anul 1923 de către filiala băncii „Aurora” din Năsăud. În fruntea acesteia a fost numit Leon Scridon senior, fost vice-președinte al băncii „Bistrițiana”, care a preluat o bună parte din clientela acesteia, cât și a băncii „Coroana”, mutată anterior la Cluj.

Banca „Coroana”, în perioada bistrițeană (1903-1919) a avut, alături de banca „Bistrițiana” un periplu economico-financiar bogat și a ilustrat, pe de o parte, performanțele deosebite de management financiar a unei părți din elitele românești locale, pe de altă parte, s-a remarcat prin sprijinul economic oferit sutelor și miilor de proprietari funciari țărani care au reușit, în covârșitoarea lor majoritate, să-și amelioreze condițiile materiale prin creditele folosite spre modernizarea gospodăriilor, prin achiziții de unelte agricole, de noi rase de animale sau soiuri de cereale, sau prin extinderea proprietăților prin cumpărarea unor noi terenuri agro-silvice.

La rândul lor, elitele conducătoare și principalii acționari ai băncii „Coroana” și-au lărgit influența prin contactele permanente cu numeroasa clientelă din zona județului și s-au implicat nu numai în procesul modernizării economiei rurale și orășenești, ci în acela al dezvoltării culturii și conștiinței civice și naționale a românilor bistrițeni.

Aperçus de l'histoire de la banque « Coroana » de Bistrița (1903-1919) (Résumé)

Dans l'élan de la vie économique des roumains transylvains, les institutions bancaires ont joué un rôle de poids. A côté de la banque « Bistrițiana » à Bistrița, la banque « Coroana » s'est faite remarquer par son appui économique offert à des centaines et des milliers de propriétaires fonciers, qui ont réussi dans leur écrasante majorité à améliorer leurs conditions matérielles par des crédits utilisés pour moderniser leur ménage, pour l'achat des outils agricoles, des nouvelles races d'animaux ou nouvelles variétés des céréales, pour l'extension de leurs propriétés agricoles ou forestières.

A leur tour, les membres de la direction et les principaux actionnaires de la banque « Coroana » ont élargie leur influence par des contacts permanents avec la nombreuse clientèle du département participant non seulement au processus de la modernisation de l'économie rurale et urbaine, mais s'impliquant également dans le développement de la culture et de la conscience civique des roumains de Bistrița.

⁷³ Idem, „Leon Scridon”, în *Convergențe etnoculturale...* pp. 303.

⁷⁴ Emil Precup, *În amintirea lui Dr. Gavril Tripon*, Tipografia „Diecezană”, Cluj, 1940, p. 9.